

Hitből jövő

Valláspedagógiai kézikönyv

Szerkesztette:
Kodácsy-Simon Eszter
Siba Balázs

HITBŐL JÖVŐ

Valláspedagógiai kézikönyv

HITBŐL JÖVŐ

Valláspedagógiai kézikönyv

Szerkesztette

KODÁCSY-SIMON ESZTER

SIBA BALÁZS

BUDAPEST, 2025

A könyv a Nemzeti Kulturális Alap, a Magyarországi Evangélikus Egyház, valamint a Református Pedagógiai Intézet támogatásával jelent meg.

Minden jog fenntartva.

Bármely másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

Tanulmányok © Szerzők, 2025

© Kálvin Kiadó, 2025

© Luther Kiadó, 2025

TARTALOM

ELŐSZÓ 7

KODÁCSY-SIMON ESZTER

A HITTANOKTATÁS KIHÍVÁSAI 10

Hittanoktatásra készülő szakemberek nézeteinek vizsgálata két intézményben

Alapvetések

KODÁCSY-SIMON ESZTER

1. MI A HITTANÓRA CÉLJA? 37

Az egyházba tanítástól a vallásból tanulásig

SZÁSZI ANDREA – CSOBÓ-KATONA RENÁTA

2. A HITTANÓRA A HITTANOKTATÁS RENDSZERÉBEN 61

SZÁSZI ANDREA – KODÁCSY-SIMON ESZTER

3. A HITTANOKTATÁS TANTERVEI, TANKÖNYVEI, SEGÉDANYAGAI 82

A hittanóra meghatározottságai – A tanuló a hittanórán

SIBA BALÁZS – BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK EMESE

4. CSOPORTDINAMIKA AZ OSZTÁLYTEREMBEN 105

SZÉNÁSI LILLA

5. GENERÁCIÓS SZAKADÉK 128

Az árok mélyítése helyett építsünk hidat!

THOMA LÁSZLÓ – SIBA BALÁZS

6. A DIÁKOK ÉLETHELYZETE 153

A kortárs kultúra és a vallási szocializáció metszéspontjai a metamodern korban

SIMON RÉKA – VARGA GYÖNGYI

7. A SPIRITUALITÁS ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSE ÉS MEGVALÓSULÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A HITTANÓRÁN 171

CSÁKY-PALLAVICINI ZSÓFIA

8. LELKIGONDOZÓI SZEMLELET, SEGÍTŐ JELENLÉT A HITTANÓRÁN 193

Tanárszerep – A tanár a hittanórán

RÓZSAHEGYI-NAGY MÁRTA – SEBEN GLÓRIA

9. HOGYAN LESZEK ELÉG JÓ TANÁR? 219

Hivatás, szerep, szolgálat a hitoktatói pályán

SZÁSZI ANDREA

10. A HITTANÓRAI TERVEZÉS SZEREPE 240

A hittanóra megvalósítása

FARKAS CHARLOTTE – ZIMÁNYI NOÉMI

11. MÓDSZEREK: AZ ÜZENET FELFEDEZÉSÉNEK ÚTJAI A HITTANÓRÁN 259

SZÁSZI ANDREA

12. HATÉKONY ÉS EREDMÉNYES TANULÁS A HITTANÓRÁN 284

Szemponatok a differenciáláshoz

SZABÓ ELŐDNÉ MELINDA

13. MOTIVÁCIÓ ÉS FIGYELEM A HITTANÓRÁN 305

SERES-BUSI ETELKA – BALOGNÉ VINCZE KATALIN

14. FEGYELEM, FEGYELMEZÉSI KÉRDÉSEK 325

...hogy „ne szabaduljon el a pokol”

CSŐRI-CZINKOS GERGŐ

15. HOGYAN TUDUNK HITTANÓRÁN ÉRTÉKELNI, VISSZAJELEZNI? 351

Speciális helyzetek, konkrét témák

BINDERNÉ SÓLYOM TÜNDE – LACKNERNÉ PUSKÁS SÁRA

16. „...AHOL KETTEN VAGY HÁRMAN ÖSSZEGYŰLNEK AZ ÉN NEVEMBEN...” 375

A kis létszámú hittanórák sajátosságai

DRASKÓCZY BALÁZS

17. ÉNEK A HITTANÓRÁN 392

MUCSI ANDRÁS – SCHRANZ AMBRUS

18. A HITTANÓRAI EGYHÁZTÖRTÉNET-TANÍTÁS DILEMMÁI PROTESTÁNS MEGKÖZELÍTÉSBE 415

KODÁCSY-SIMON ESZTER – KODÁCSY TAMÁS

19. NEHÉZ TEOLÓGIAI TÉMÁK A HITTANÓRÁN 438

ELŐSZÓ

„*Lábam előtt mécses a te igéd, ösvényem világossága*” (Zsolt 119,105) – zengi a zsoltáríró. Ahogy a zsoltáros, úgy mi is vágyunk arra, hogy Isten ígéje legyen a mécsesünk, amely világosságot áraszt utunkra. A vallásdidaktika feladata meggyőződésünk szerint az, hogy segítsen az újabb generációknak is a világosságban járni.

A *Hitből jövő* cím azt sugallja, hogy a hit mindennek a kiindulópontja. A keresztény ember egyszerre néz visszafelé, hogy a hit útján Krisztus hogyan jelent meg eddigi életében, és egyszerre néz előre, hogy hogyan is éljen ezután. A valláspedagógiai munka olyan folyamat, amelyben a hitben megélt múlt identitást ad, ugyanakkor irányt is mutat a jövőre nézve.

A valláspedagógia nemcsak ismeretátadás és személyes bizonyágtétel, hanem a hitből fakadó életkísérés és a közös formálódás útja, ahol együtt tanuljuk Krisztus követését. Amikor Németh Dávid 2017-ben publikálta vallásdidaktikai kézikönyvét, azt mondta, hogy mintegy tíz év múlva újabb valláspedagógiai kötetre lesz majd szükség, mert minden tanító nemzedéknek meg kell válaszolnia az alapkérdéseket és az aktuális dilemmákat saját maga és a soron következő nemzedék számára. A teológiának feladata, hogy párbeszédben álljon a változó kultúrával, változó kérdésekkel, úgy, hogy közben az örök érvényű igazságokat nem téveszti szem elől, követve Isten ígéjének fényét. Szerkesztőként egy ilyen, válaszokat kereső valláspedagógiai kézikönyv volt az álmunk, amely elsősorban az egyetemi hallgatók és a pályakezdők számára segítség az első lépések megtételében.

Ez a könyv egy közös vállalkozás eredménye, amelyben az evangélikus és református szakemberek együttműködése mutatkozik meg. Mivel a két felekezet hitoktatása sok szempontból hasonló, tudatosan közös kötetet készítettünk a két egyház hittanoktatással foglalkozó szakemberei számára.

Szerkesztőként fontosnak tartottuk, hogy ne csak a mi tapasztalataink és ismereteink határozzák meg a kötet tartalmát. Ezért együtt vezettünk egy olyan kutatást, amelynek keretében evangélikus és református egyetemi hallgatókat, pályakezdő hitoktatókat és vallástanárokat kérdeztünk meg arról, hogy melyek azok a témák, amelyekkel kapcsolatban kérdéseik és nehézségeik vannak, miben várnának útmutatást, eligazítást, szakmai segítséget. A válaszokból tizenkilenc téma kristályosodott ki, amelyek a kötet vázát adták. A témák kidolgozásához olyan hittanárokat és

lelkészeket kértünk fel, akik mind a két felekezet képviselői közül kerültek ki, s akik évek óta gyakorolják a hitoktatást, így első kézből tudják átadni tapasztalataikat a hittanórák mindennapi valóságáról.

A kötet szerkezeti felépítéséhez a tizenkilenc témát öt nagy csoportba soroltuk. Az *Alapvetések* részben bemutatjuk a hitoktatás céljait, a hittanóra szervezeti hátterét és a tantervek, tankönyvek szerepét. Ezeket a fejezeteket Kodácsy-Simon Eszter, Csobó-Katona Renáta és Szászi Andrea dolgozták ki. A következő, *A hittanóra meghatározottságai* című fejezetben a tanuló szerepét vizsgáljuk a hittanórán. Olyan témákat érintünk, mint a csoportdinamika és a fizikai tér hatása a csoportra, a generációs szakadékok, a diákok élethelyzete, a spiritualitás és a lelkigondozás. Ezeket a fejezeteket Bölcsföldiné Türk Emese, Siba Balázs, Szénási Lilla, Thoma László, Simon Réka, Varga Gyöngyi és Csáky-Pallavicini Zsófia írták. Az oktatókra vonatkozó kérdések a *Tanárszerep* című nagyobb egységben kerülnek előtérbe, amelyben a tanári önismeret, az órák megtervezése és az óravázlatok készítése kap hangsúlyt. Itt Rózsahegyi-Nagy Márta, Seben Glória és Szászi Andrea vezetnek minket végig az egyes szempontokon. *A hittanóra megvalósítása* című részben gyakorlati kérdésekkel foglalkozunk, így a módszerek, differenciálás, motiválás, fegyelmezés és számonkérés témáit vizsgáljuk. Ezeket a fejezeteket Farkas Charlotte, Zimányi Noémi, Szabó Elődné Melinda, Balogné Vincze Katalin, Seres-Busi Etelka és Csőri-Czinkos Gergő jegyzi. Végül a *Speciális helyzetek és konkrét témák* részben olyan különleges kihívásokról van szó, mint a kis létszámú csoportok kezelése, az énekek tanítása, az egyháztörténet didaktikája, illetve a nehéz teológiai témákkal való megküzdés. Ezeket Binderné Súlyom Tünde, Lacknerné Puskás Sára, Draskóczy Balázs, Mucsi András, Schranz Ambrus, Kodácsy Tamás és Kodácsy-Simon Eszter dolgozták ki.

A szerkesztési folyamat során számos, kisebb csoportos vagy nagy, közös megbeszélésen osztottuk meg a saját tapasztalatainkat és ismereteinket és fogalmaztuk meg az egyéni dilemmákat és reflexiókat. A kötet szerzői saját egyéni meglátásaikat, teológiai és pedagógiai gondolataikat hozták be a közös munkába, így nem minden tanulmány azonos szerkezetű. Egyes fejezetek elméletibbek, míg mások gyakorlatiasabbak, némelyik írás több illusztrációt tartalmaz, míg más értekezés több kérdést vet fel. Részben a tartalom is meghatározza a formát, részben az egyéni megközelítések is színesítik azt. Mindemellett azonban ezekben a tanulmányokban közös a szakmai és személyes elköteleződés és válaszkeresés igénye, a vallásdidaktikai útkeresés folyamata és a közös tanulás értéke.

Néhány közös formai elemet is találunk minden tanulmányban.

A tanulmányok mindegyike azzal a céllal készült, hogy az olvasók könnyebben tájékozódjanak a feldolgozandó anyagban. Az egyes írások elején található, „Ebben a fejezetben választ kapsz az alábbi kérdésekre” című felvezető segít az orientáló-

dásban, és előre tájékoztatja az olvasót arról, hogy milyen témákat érint az adott fejezet. Ez a strukturált megközelítés biztosítja, hogy az olvasók céltudatosan, világos elvárásokkal kezdjék a tanulmányozást, és könnyebben elmélyüljenek a tananyagban.

A fejezetek biblikus utalásokkal készültek, amelyek nem pusztán illusztrációként szolgálnak, hanem mélyebb teológiai összefüggéseket tárnak fel. Ezek az utalások segítik az olvasót abban, hogy a modern hitoktatási kérdéseket bibliai perspektívából is megvizsgálhassa.

Ezenkívül a tanulmányok számos szállal kapcsolódnak egymáshoz. A fejezetek közötti kereszthivatkozások révén a témák különböző aspektusai folyamatosan összefonódnak, így az olvasó átfogó képet kap a hittanoktatás sokrétű kihívásairól és lehetőségeiről. Ez a komplex kapcsolódási rendszer lehetővé teszi, hogy az olvasó a témák közötti összefüggéseket is felfedezze, és mélyebb megértéshez jusson.

A fejezetek végén található, feldolgozást segítő kérdések az elmélyülést szolgálják, arra ösztönözve az olvasókat, hogy ne csak passzívan fogadják be az információkat, hanem továbbgondolják és saját kontextusukba illesszék azokat. Ezek a kérdések arra hivatottak, hogy párbeszédet indítsanak el a diákok, kollégák, más érdeklődők és a leírt szöveg között.

A kötet célja nem az, hogy minden kérdésre végleges választ adjon, hanem az, hogy elindítsa a gondolkodást, és segítséget nyújtson az elmélyüléshez. A kötetben található továbbgondolást segítő kérdések lehetőséget kínálnak arra, hogy az olvasók hallgatótársaikkal és kollégáikkal továbbgondolják a felvetett témákat. Arra bátorítjuk az olvasókat, hogy az irodalomjegyzékre ne csak felhasznált irodalomként, hanem további tanulmányok alapjaként is tekintsenek.

Egy kötet, amely különböző felekezetek szakembereit kívánja megszólítani, felveti a különböző terminológiák használatának kérdését. Hittantanár vagy hittanár, vallástanár vagy hittanoktató, hitoktatás vagy hittanoktatás, hittanóra vagy hit- és erkölcs-tanóra – csak néhány a fő dilemmák közül. Az egyes felekezetek saját szóhasználatát megőrizve, nem próbáltunk egységes nyelvezetet kialakítani, hanem a szerzők hiteles megfogalmazásait meghagytuk, mivel ez is hozzájárul a kötet sokszínűségéhez.

Köszönettel tartozunk a lektoroknak, Szászi Andreának, Sztróky Editnek és Németh Dávidnak, akik szakértelmükkel támogatták a munkánkat, és hozzájárultak a kötet minőségi elkészítéséhez.

Reméljük, hogy ez a kézikönyv segíteni fogja az olvasókat abban, hogy a hitoktatás kihívásaira felkészülve Isten ígéjének világosságát vigyék a következő generációk elé is.

2024. reformáció idején

A szerkesztők

KODÁCSY-SIMON ESZTER

A HITTANOKTATÁS KIHÍVÁSAI

Hittanoktatásra készülő szakemberek nézeteinek vizsgálata
két intézményben

► EBBEN A FEJEZETBEN VÁLASZT KAPHATSZ AZ ALÁBBI KÉRDÉSEKRE

- Milyen nehézségekkel küzd a hittanoktatás terén egy pályakezdő hittanár, vallástanár vagy lelkész?
- Mik a legerősebb félelmei a teológus és hittanár/vallástanár¹ hallgatóknak, ha a hittanoktatásra gondolnak?
- Miben igényelnének segítséget?
- A hittanoktatás mely területét mekkora kihívásként élik meg?

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről² olyan új helyzetet teremtett a hittanoktatás számára, amely miatt jóval több, ezen a területen tanító szakemberre van szükség, mint a korábbi években. Az iskolai órarendbe épített hit- és erkölcs-tanoktatás feladata a lelkészi munkakör jelentős szegmensét teszi ki, s egyre több főállású hittanár/vallástanár vagy katekétára van szükség a feladatok ellátásához. Számos egyházi fenntartású felsőoktatási intézmény között az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) és a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara (KRE-HTK) is képez olyan szakembereket,³ akik főállásban vagy részfeladatként végeznek hittanoktatást, s a két egyetem valláspedagógiai tanszékei közötti együttműködés lehetővé tette a fenti kérdések közös empirikus vizsgálatát a két intézmény jelenlegi és egykori hallgatói körében.

Habár hazánkban is egyre több kutatás létezik a tanárjelöltek és a pedagógusok né-

¹ Az EHE terminológiájában hittanár-, a KRE-HTK terminológiájában vallástanárképzés szerepel. A két képzés tartalma és végzettsége jelentős mértékben ugyanaz.

² 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.

³ A hittanoktatáshoz szükséges képzésekhez lásd a 2. fejezetet (SZÁSZI – CSOBÓ-KATONA 2025).

zeteinek és problémaköreinek feltárására,⁴ Magyarországon olyan felmérés még nem készült, amely a hittanoktatásra készülő egyetemi hallgatóknak a kihívásokról alkotott nézeteit vizsgálja. De külföldön – jellemzően Németország, Hollandia, Finnország, Anglia, Svájc és Belgium területén – is csak az utóbbi években indultak vizsgálatok arra nézve, hogy milyen hatással van a tantermi hitoktatásra az egyetemi felkészítés fejlesztése és változtatása.⁵ Jelen kutatás és tanulmány azt vizsgálja, hogy az EHE és a KRE-HTK lelkész- és hittanár-, vallástanárképzéseinek különböző szintjein járó hallgatói, illetve öt évnél nem régebben végzett alumnusai számára a hittanoktatás mely része jelent nagy kihívást.⁶ A kutatás elsődleges célja az volt, hogy az eredményesebb felkészítő képzés érdekében feltárásra kerüljenek a célcsoportok nézetei, ugyanis egyre többen mutatnak rá arra, hogy az általános és középiskolában zajló hittanoktatás hatékonyan fejleszthető és támogatható a hittanoktatásra készülő egyetemi hallgatók hangjainak megismerésével és figyelembevételével.⁷ A tanárképzést vizsgáló külföldi és hazai kutatók egyetértenek abban, hogy a hallgatói „nézetek feltárása a tanárképzés szakszerűbbé és eredményesebbé tételének kulcsa, mivel a nézetek a képzési folyamatban filterként funkcionálnak, befolyásolják a tanári szakma tanulását, a tanárképzés eredményességét”.⁸ Hasonlóan igaz lehet ez a teológus-lelkész képzésre és a katekétaképzésre nézve is, különösen ami a hittanoktatásra felkészítő vallásdidaktikai területet illeti. A cél az, hogy a kutatási eredmények felhasználásával növekedjen a valláspedagógia tárgykörébe tartozó kurzusok tanításának hatékonysága, valamint újabb valláspedagógiai háttéranyagok segítsék a hallgatók felkészülését.

A kutatás bemutatása

A KUTATÁS FOLYAMATA

A fő kutatási kérdés, amely a vizsgálat fókuszát adta, az alábbi volt: „A hittanoktatás mely része jelent nagy kihívást a hittanoktatást tanulók vagy már hittanoktatással foglalkozók számára?”

A kutatás tervezése során az induktív és deduktív megközelítés kombinációjának

⁴ Lásd például BÁRDOSSY–DUDÁS 2011; BIKICS 2013; KÁLMÁN 2013.

⁵ Lásd SCHWEITZER és társai szerkesztésében az *Improving Religious Education Through Teacher Training* című, 2023-ban megjelent kötetet, amely ilyen kezdeményezéseket és kutatásokat mutat be.

⁶ Jelen tanulmány *A hittanoktatás kihívásai* című kutatás elemzése, amely kutatás kiinduló kérdőívét Siba Balázssal, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatójával közösen terveztük meg, s a nyílt végű kérdésekre beérkezett szöveges válaszok első körös kódolását együtt végeztük el.

⁷ Szemléletesen mutatja be egy holland példán BERTRAM-TROOST 2023.

⁸ SIMÁNDI 2015, 41. o.

Miként adhatunk választ a hitoktatás kihívásaira egy gyorsan változó világban? Hogyan érhetjük el, hogy Isten igéjének fénye világító mécses legyen a következő generációk számára és a magunk számára is? Mit is jelent hitoktatással foglalkozni? Ez a valláspedagógiai kézikönyv a hitoktatás alapjaitól a speciális helyzetek kezeléséig kínál elméleti támpontokat és megoldási lehetőségeket. Biblikus szemléletű, ugyanakkor gyakorlatias megközelítést kínál a hittanoktatás mindennapjaira.

A kötet különlegessége, hogy egy terepkutatás eredményeként született, melyben evangélikus és református hitoktatók és lelkészek tapasztalatait, dilemmáit és kérdéseit gyűjtötték össze a szerkesztők. Az együttműködés szellemisége, a közös tanulás és a sokszínű megközelítés jellemzi a kötet összes tanulmányát, bemutatva, hogy a különböző felekezetekből, eltérő hitoktatási környezetből érkező szerzők hogyan tudnak egymást gazdagítva válaszokat keresni a valláspedagógia aktuális kérdéseire.

Ajánljuk mindazoknak, akik elkötelezettek abban, hogy hitünk kincseit az iskolai keretek között is elérhetővé és megtapasztalhatóvá tegyék a gyerekek és fiatalok számára.

4990 Ft

ISBN 978-963-380-289-2

9 789633 802892

